

Lezingverslagen

Willem-Jan Fontijn

Vogelgeluiden (30 oktober 2008)

Deze al op voorhand zeer boeiende lezing werd verzorgd door de bekende geluidenspecialist Magnus Robb. De lezing kon dan ook op een grote belangstelling rekenen en met bijna 60 mensen was de grote zaal in 't Vinkhuys goed gevuld.

Magnus begon met een mooie serie geluiden die hij de laatste jaren heeft opgenomen. Vooral het werk voor 'The Sound Approach' (met als fraai resultaat de boeken *The Sound Approach to birding* en *Petrels night and day*) bracht hem naar de meest uiteenlopende bestemmingen. Vooral de geluiden van diverse soorten zeevogels waren zeer bijzonder en hebben in enkele gevallen zelfs geleid tot een of meerdere nieuwe soorten!

De lezing bestond voor een belangrijk deel uit het ontleden en vergelijken van vogelgeluiden. Zo werd uitgebreid ingegaan op bijvoorbeeld de zang van een Gekraagde Roodstaart. Strofe voor strofe werd tot in detail beluisterd. Naast een deel 'eigen' zang bleek deze zang voor een groot deel te bestaan uit allerlei imitaties, waarbij zowel allerlei Europese als Afrikaanse soorten nagebootst werden. Ze waren niet allemaal even duidelijk, maar de meeste waren toch redelijk te herkennen. Ook werd er veel aandacht besteed aan roepjes van trekvogels, waarbij vooral de geluiden van diverse schaarse en zeldzame soorten centraal stonden. Soorten als Kortteenleeuwerik, met een subtiel maar diagnostisch verschil met Veldleeuwerik, de lastig te onderscheiden vluchtroepjes van Grote, Mongoolse en Duinpieper en de hoge toontjes van Merel, Koperwiek en Vale Lijs-ter werden uitgebreid behandeld. Ook kwamen de verschillen en overeenkomsten van bekende 'zustersoorten' als Oeverpieper en Waterpieper, Goudhaan en Vuurgoudhaan,

en Bladkoning en Pallas' Boszanger aan bod. Na enige oefening (en herhaling) waren de geluiden vaak goed van elkaar te onderscheiden.

Als afsluiter werd een oude opname van een curieuze zang ten gehore gebracht, maar deze zang bleek uiteindelijk zeer actueel. Het duurde even voordat het geluid gerdan was; het was namelijk de zang van een Notenkraaker, waarvan op dat moment een exemplaar zich erg mooi liet bekijken in Delfzijl.

Een zeer leerzame lezing, die zeker voor herhaling vatbaar is!

Lepelaars (26 november 2008)

Ook deze avond was met ruim 40 belangstellenden goed bezocht. Tamar Lok verzorgde een interessante lezing over het leven van de Lepelaar. Als basis voor de lezing gebruikte zij haar onderzoek aan de RUG. Al ruim tweeëneenhalf jaar volgt zij het wel en wee van de kolonie Lepelaars op Schiermonnikoog. En niet alleen op Schier, maar ook in Mauretanië waar een deel van 'onze' Lepelaars overwintert.

De lezing begon met een stukje geschiedenis over de Lepelaar in Nederland. De Lepelaar was lange tijd een (zeer) zeldzame broedvogel met maximaal slechts enkele honderden paren, maar vanaf het begin van de jaren negentig nam het aantal broedparen fors toe. Deze toename viel samen met het vrijwel verlaten van de kolonies op het vasteland, zoals bijvoorbeeld de kolonie in het Naardermeer, ten gunste van de Waddeneilanden. Grondpredatoren, en dan vooral de vos, speelden hierbij waarschijnlijk een belangrijke rol. Tegenwoordig broeden er zo'n

2000 paar Lepelaars in Nederland, waarvan het overgrote deel in het Waddengebied. De toename in Nederland heeft er ondertussen toe geleid dat er ook in het Duitse en Deense deel van het Waddengebied wordt gebroed.

Belangrijk bij het vele wetenschappelijke onderzoek dat aan de Lepelaar wordt verricht, is het kleurringprogramma dat al in 1973 is begonnen. In eerste instantie werd er alleen op Terschelling en Vlieland geringd, later ook op Texel, Schiermonnikoog en recentelijk op het vasteland. Inmiddels zijn 6556 jongen geringd. Het kleurringonderzoek heeft al veel informatie opgeleverd, enkele feiten: Lepelaars broeden pas van hun vierde kalenderjaar (daarvoor verblijven ze vooral in de overwinteringsgebieden in de Coto Doñana in Spanje en de Banc d'Arguin in Mauretanië), 43% van de jongen wordt na de onvolwassen periode teruggezien in de broedgebieden, de jaarlijkse overleving van adulte vogels bedraagt 85% en de oudste Lepelaar is minstens 24 jaar oud.

Het onderzoek van Tamar Lok spitst zich toe op de vraag wat de gevolgen zijn van de migratie voor de 'fitness' van de Lepelaar. Fitness is daarbij gedefinieerd als het totaal aantal nakomelingen dat door een individu is voortgebracht. Aan de hand van een aantal vragen wordt getracht hier een antwoord op te krijgen.

Er wordt bijvoorbeeld gekeken naar waar Lepelaars overwinteren en welke kenmerken van een individu de trekstrategie bepalen. Zo is gebleken dat adulte vogels op betere plekken overwinteren dan jonge vogels. Eerstejaars Lepelaars trekken dan ook minder ver dan adulte. Daarnaast hebben adulte vogels een vaste overwinteringsplek en zijn daarbij bovendien zeer plaatstrouw (82% keert terug). Ook hebben mannetjes en vrouwtjes verschillende overwinteringsplekken. Mannetjes zijn groter (en kunnen dus in koudere gebieden overleven) en moeten eerder terugkeren naar de broedplaats om een nestplek te verdedigen. Veel mannetjes overwinteren dichterbij dan vrouwtjes,

vooral in Spanje.

Van belang is ook of de migratieafstand gerelateerd is aan de timing van broeden en/of het broedsucces. Om dit uit te zoeken is een groot onderzoek met kleurringen gestart op Schiermonnikoog, waarbij zowel adulte als juveniele Lepelaars worden geringd. Hoewel het onderzoek nog maar kort loopt, wijzen de eerste resultaten wat betreft timing uit dat in 2007 eerder werd begonnen met broeden dan in 2008 (maar in 2008 was er een overstroming). Jonge vogels broeden later dan oudere vogels. En Lepelaars die in Europa overwinteren, broeden eerder dan Lepelaars die in Afrika overwinteren. Over de relatie tot het broedsucces valt op dit moment niet zo veel te zeggen. De trekafstand lijkt niet direct gerelateerd te zijn aan het broedsucces, maar wellicht dat hierover later in het onderzoek meer bekend wordt.

Tijdens de lezing werd nog veel meer informatie gepresenteerd (broedgegevens, overleving) en vaak goed verduidelijkt met behulp van grafieken, kaarten enzovoort. Zoals gezegd loopt het onderzoek van Tamar nog maar kort, maar er kunnen al wel enkele voorlopige conclusies worden getrokken.

1. Jonge vogels overwinteren dichterbij dan adulte vogels.
2. Mannetjes overwinteren dichterbij dan vrouwtjes.
3. Europese overwinteraars beginnen eerder met broeden dan Afrikaanse en vroege broeders hebben meer jongen.
4. Overleving is afhankelijk van de populatiegrootte.
5. Overleving van de Afrikaanse overwinteraars daalt sterker dan Europese overwinteraars.

Om de trek nog beter in detail te kunnen bekijken, zijn de afgelopen twee jaar twintig Lepelaars uitgerust met gps-zenders. Ook dit leverde al meteen interessante gegevens op en bovendien zijn deze vogels via internet te volgen.